

پایایی و روایی پرسش‌نامه دلایل زندگی بزرگسالان

عثمان محمودی^۱، دکتر علی عسگری^۲، دکتر منوچهر ازخوش^۳، دکتر آناهیتا خدابخشی کولایی^۴

Exploring the Validity, Reliability and Standardization of Adult Reasons for Living Inventory

Osman Mahmoudi^{*}, Ali Asgari^a, Manocher Azkhosh^b, Anahita Khodabakhshi Kolaee^c

Abstract

Objectives: This study investigated the validity, reliability and standardization of Reasons For Living Inventory (Linehen, Goodstin, Chiles & Nilsen, 1983) in Iranian adults.

Methods: 500 adults (420 from group normal, 80 from group suicide attempters) was selected through multi-stage sampling method (for normal group) and random sampling method (for suicide group) and administered the RFL, Persian version of Beck Scale of Suicide Ideation (BSSI) and Oxford Happens Inventory (OHI). **Results:** The results based on item total correlation and discrimination degree showed Cornbach's alpha and test-retest coefficient for the scale was 0.95 & 0.93 respectively. The result of principle component analysis (PC) and Promx rotation suggested the structure of the scale in Iranian population (deleting 1 item without the factor loads) contains 4 factors (Survival and Coping Beliefs and Responsibility to Family, Fear of Suicide, Moral Objections and Child Related Concerns). **Conclusion:** Goodness of fit indices of confirmatory factor analysis confirmed the 4 extracted factors. The positive correlation coefficients between the factors of RFL and Oxford Happens Inventory confirmed the convergent validity of the scale and the negative correlation coefficients between the factors of RFL and Beck Scale of Suicide Ideation confirmed the congruent validity of the scale. Also differential validity of RFL showed it can discriminate suicide group from non-suicide group.

Key words: reasons for living, adults, reliability, validity, confirmatory factor analysis

[Received: 3 April 2009; Accepted: 15 September 2009]

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف هنجاریابی پرسش‌نامه دلایل زندگی بزرگسالان در بزرگسالان ایرانی انجام شد. **روش:** پژوهش بر روی نمونه‌ای به حجم ۵۰۰ نفر (۴۲۰ نفر عادی و ۸۰ نفر اقدام‌کننده به خودکشی) که به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای (برای جامعه عادی) و تصادفی ساده (برای جامعه اقدام‌کنندگان به خودکشی) انتخاب شدند، اجرا شد. ابزارهای پژوهش شامل پرسش‌نامه دلایل زندگی (RFL)، فرم فارسی مقیاس ایده‌های خودکشی بک (BSSI) و پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد (OHI) بودند. **یافته‌ها:** تحلیل پرسش‌های مقیاس بر پایه محاسبه توان تشخیص و ضریب آلفای کرونباخ نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه برابر با ۰/۹۵ و ضریب بازآزمایی با فاصله دو هفته برابر با ۰/۹۳ است. نتایج تحلیل مؤلفه‌های اصلی به کمک چرخش پروماکس نشان داد که پرسش‌نامه (با حذف یک پرسش بدون بار عاملی) از چهار عامل ایده‌های زنده‌ماندن و مسئولیت نسبت به خانواده، ترس از خودکشی، موضوعات اخلاقی و دل‌نگرانی مربوط به فرزندان تشکیل شده است. **نتیجه‌گیری:** شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تأییدی برپایه نرم‌افزار LISREL وجود عوامل چهارگانه را تأیید کرد. همبستگی معنی‌دار بین عوامل چهارگانه با مقیاس ایده‌های خودکشی بک و پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد، روایی واگرا و همگرایی پرسش‌نامه دلایل زندگی را تأیید کردند. همچنین، روایی تفکیکی خوب پرسش‌نامه دلایل زندگی نشان می‌دهد که این مقیاس به خوبی می‌تواند افراد عادی را از افراد اقدام‌کننده به خودکشی تفکیک کند.

کلیدواژه: دلایل زندگی؛ روایی؛ تحلیل عاملی تأییدی

[دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۱/۱۴؛ پذیرش مقاله: ۱۳۸۸/۶/۲۴]

^۱ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، کرمانشاه، جوانرود، خیابان شافعی، کوچه احمد مرادی (نویسنده مسئول). E-mail: mahmoudi.osman@gmail.com؛ ^۲ دکترای روانسنجی، دانشگاه تهران؛ ^۳ دکترای روانشناسی بالینی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی؛ ^۴ دکترای مشاوره، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

* Corresponding author: MA. in Family Conseling, Kermanshah, Iran, IR. E-mail: mahmoudi.osman@gmail.com; ^a PhD. in Psychometrics, Tehran University of Medical Sciences; ^b PhD. in Clinical Psychology, University of Social Welfare and Rehabilitation; ^c PhD. in Counseling, University of Social Welfare and Rehabilitation.

مقدمه

هر اقدام انسان که به از بین رفتن او بیانجامد خودکشی^۱ به‌شمار می‌رود. بر پایه مؤلفه خودکشی، افراد به چند دسته تقسیم می‌شوند: ۱) آنهایی که به خودکشی فکر می‌کنند، ۲) افرادی که اقدام به خودکشی می‌کنند، ولی نمی‌میرند، ۳) افرادی که خودکشی می‌کنند (محمدخانی، ۱۳۸۴).

در اقدام به خودکشی عوامل چندی از جمله فقر، بی‌کاری و شکست تحصیلی و هیجانی عوامل خطر به‌شمار می‌روند. از سوی دیگر برخی عوامل بازدارنده، خطر خودکشی را کاهش می‌دهند (نیارا^۲، رنج^۳، گوگینگ^۴ و ونزل^۵، ۲۰۰۱).

لینهان^۶، گوداشتاین^۷، نیلسن^۸ و چیلز^۹ (۱۹۸۳) و عثمان^{۱۰} و همکاران (۱۹۹۶) عواملی هم‌چون احساس مسئولیت نسبت به خانواده، دل‌نگرانی مربوط به فرزندان، میل به زنده‌ماندن و توجه به مسایل اخلاقی را «دلایل زندگی^{۱۱}» نام‌گذاری نموده‌اند. این عوامل با خودکشی رابطه معکوس دارند و خطر خودکشی را کم می‌کنند.

با آن‌که پژوهشگران پیوسته مفهوم دلایل زندگی را به کار می‌برند، این مفهوم هنوز شفاف‌سازی نشده است. عثمان و همکاران (۱۹۹۶) نیز بر این باورند که اگرچه دانش مربوط به مفهوم دلایل زندگی در طی سال‌های اخیر در چارچوب بررسی‌های آزمایشی و تحلیل محتوا پیشرفت چشم‌گیری داشته است، هنوز ابزارهای به‌کاررفته برای سنجش دلایل زندگی به دلیل کاستی‌های روان‌سنجی آنها، نمی‌توانند برای ارزیابی و اندازه‌گیری دلایل زندگی مناسب باشند.

مشکل دیگر هنجاریابی ابزارهای ساخته‌شده در کشورهای انگلیسی‌زبان است. بنابراین بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی ابزار در فرهنگ جدید پیش از کاربرد علمی آن ضروری است (هاگل^{۱۲}، ۲۰۰۳). از سوی دیگر به‌باور برخی کارشناسان (موهلینکمپ^{۱۳}، گوتیرز^{۱۴}، عثمان و باریوس^{۱۵}، ۲۰۰۵؛ رنک^{۱۶} و کنوت^{۱۷}، ۱۹۹۷؛ عثمان و همکاران، ۱۹۹۹)، خودکشی و عوامل نگهدارنده آن را باید در محیط فرهنگی که شخص در آن پرورش یافته بررسی کرد. همان‌گونه که تجارب قومی و نژادی هر گروهی متفاوت از گروه دیگر است، عوامل استرس‌زا و شیوه‌های مقابله افراد با این عوامل در گروه‌های گوناگون نیز متفاوت خواهد بود. برای نمونه در بسیاری از ادیان الهی از جمله اسلام، خودکشی به‌عنوان رفتاری گناه‌آمیز، ممنوع و حرام معرفی شده است. بنابراین دین می‌تواند به‌عنوان عامل بازدارنده از خودکشی عمل نماید.

به‌باور کارشناسان خودکشی، این پدیده بخشی از باورهای فرهنگی فرد است و تنها بازتاب نیازهای شخصی فرد نمی‌باشد، بلکه به آن به‌عنوان چیزی که نشانگر کل فرهنگ و خانواده فرد است نگاه می‌شود.

با توجه به شیوع گسترده پدیده خودکشی در استان کرمانشاه (سازمان بهزیستی کشور، ۱۳۸۵)، بررسی دلایل زندگی به‌عنوان یکی از عواملی که می‌تواند بر خودکشی اثر بازدارنده داشته باشد و افرادی را که قصد اقدام به خودکشی دارند از افراد عادی جدا کند، سودمند به نظر می‌رسد. اما این مسأله در ایران هنوز به‌صورت گسترده بررسی نشده است. یکی از روش‌های بررسی عملی این مسأله، به‌کارگیری ابزاری است که بتواند انگیزه‌های زندگی را به‌صورت ساختارمند بررسی و اندازه‌گیری کند. بررسی حاضر در این راستا و با هدف اعتباریابی پرسش‌نامه دلایل زندگی انجام شده است.

روش

در این پژوهش توصیفی، افراد اقدام‌کننده به خودکشی شهر کرمانشاه که بالاتر از ۱۸ سال داشته و به‌دلیل اقدام به خودکشی به بیمارستان امام خمینی کرمانشاه ارجاع شده بودند، بررسی شدند. اقدام‌کنندگان به خودکشی به روش تصادفی ساده از میان فهرست افرادی که به دلیل اقدام به خودکشی به بیمارستان امام خمینی ارجاع شده بودند، انتخاب شدند. ۴۲۰ نفر از افراد عادی نیز به روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای انجام نمونه‌گیری با در نظر گرفتن افت نمونه، ۴۲۰ نفر از زنان و مردان بزرگسال عادی و ۸۰ نفر از افراد اقدام‌کننده به خودکشی از جامعه مربوطه انتخاب شدند. نخست کرمانشاه به سه بخش (شمال، مرکز و جنوب) تقسیم شد. سپس، از هر یک از بخش‌های سه‌گانه، یک منطقه شهرداری و از هر منطقه شهرداری سه محله به تصادف انتخاب شدند. در مرحله آخر گروه نمونه از مراکز اداری، تجاری، آموزشی و نیز منازل مسکونی و مکان‌های عمومی به نسبت مساوی (باتوجه به عدم وجود آمار رسمی و معتبر درباره توزیع و میزان جمعیت مناطق شهرداری

1- suicide

3- Range

5- Wenzel

7- Goodstein

9- Chiles

11- reasons for life

13- Muehlenkamp

15- Barrios

17- Knott

2- Naira

4- Gouging

6- Linehan

8- Nielsen

10- Osman

12- Hagell

14- Gutierrez

16- Rank

این مقیاس را ۰/۹۵ و روایی آن را به شیوه هم‌زمان ۰/۷۶ گزارش نمودند.

پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد^۴ (OHI): این پرسش‌نامه (آرجیل^۵، مارتین^۶ و کروسلند^۷، ۱۹۸۹) یک پرسش‌نامه خودسنجی با ۲۹ پرسش چهارگزینه‌ای است. پایه نظری این پرسش‌نامه تعریف آرجیل و همکاران (۱۹۸۷) از شادکامی است. به باور آرجیل و همکاران (۱۹۸۹) این پرسش‌نامه نقطه مقابل پرسش‌نامه افسردگی بک^۸ (BDI) است. ۲۱ پرسش از پرسش‌های این پرسش‌نامه از BDI گرفته شده و معکوس گردیده و ۱۱ پرسش به آن افزوده شده است تا سایر جنبه‌های سلامت ذهنی را پوشش دهد. این پرسش‌نامه ۳۲ پرسش چهارگزینه‌دارد (علی‌پور و نوربالا، ۱۳۷۸).

آرجیل و همکاران (۱۹۸۹) ثبات درونی پرسش‌نامه آکسفورد را به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۰ و پایایی آن را به روش بازآزمایی به فاصله هفت هفته ۰/۷۸ گزارش کردند. روایی هم‌زمان این پرسش‌نامه به روش ارزیابی دوستان گروه نمونه درباره آنان ۰/۴۶ به دست آمد. پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد در ایران توسط علی‌پور و نوربالا (۱۳۷۸) ترجمه شد و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۸ و پایایی بازآزمایی پس از سه هفته ۰/۷۹ به دست آمد.

تحلیل داده‌ها به کمک روش‌های آماری توصیفی، آزمون t، تحلیل واریانس یک‌راهه، تحلیل واریانس چندراهه و آزمون خی‌دو و بهره‌گیری از نرم‌افزار LISREL انجام شد.

یافته‌ها

روایی کل مجموعه ۴۸ سؤالی برابر با ۰/۹۵ به دست آمد. همبستگی هر پرسش با نمره کل، نشان داد که همه پرسش‌ها دارای همبستگی مناسب و بالا با مقیاس هستند. بنابراین بهتر است در پرسش‌ها، تغییری ایجاد نشده و هیچ یک از پرسش‌ها حذف نشود.

بررسی پایایی به روش بازآزمایی پس از دو هفته در یک نمونه ۹۶ نفری از گروه نمونه اصلی، ضریب ۰/۹۳ را نشان

و جلوگیری از تورش نمونه‌برداری، حجم نمونه برای هر منطقه مساوی در نظر گرفته شد) و پس از برقراری ارتباط، توضیح درباره اهداف پژوهش، جلب اعتماد و اطمینان‌دادن به محرمانه‌بودن اطلاعات گردآوری‌شده به تصادف استخراج شد.

پرسش‌نامه دلایل زندگی^۱ (RFL): این پرسش‌نامه (لینهان و همکاران، ۱۹۸۳) پس از این که به زبان فارسی برگردانده شد، توسط دو متخصص زبان انگلیسی و دو استاد روانشناسی برای درستی ترجمه ارزیابی گردید. در مرحله بعد دوباره توسط یک متخصص زبان انگلیسی به انگلیسی برگردانده شد و پس از مقایسه با نسخه اولیه و انجام اصلاحات لازم آماده اجرا شد. مقیاس دلایل زندگی برای سنجش دلایل زندگی و بر پایه دو نظریه معنادرمانی (فرانکل^۲، ۱۹۷۸) و شناخت‌درمانی (بک، ۱۹۹۹) ساخته شده است. این پرسش‌نامه دارای ۴۸ پرسش و شش خرده‌مقیاس شامل ایده‌های زنده‌ماندن و مسئولیت نسبت به خانواده (۲۸ پرسش)، ترس از خودکشی (هشت پرسش)، موضوعات اخلاقی (پنج پرسش) و نگرانی درباره فرزندان (شش پرسش) است. هر پرسش به کمک شش گزینه [اصلاً مهم نیست (۰)، خیلی مهم نیست (۱)، مهم نیست (۲)، مهم است (۳)، خیلی مهم است (۴)، کاملاً مهم است (۵)] نمره‌گذاری می‌شود. به این ترتیب دامنه نمره‌ها بین صفر تا ۲۴۰ قرار دارد. برخی بررسی‌ها نشان داده‌اند که ضریب همسانی درونی این مقیاس بین ۰/۹۲ تا ۰/۹۵ و روایی هم‌زمان آن بین ۰/۷۶ تا ۰/۸۴ است (گوتیز و همکاران، ۲۰۰۰).

مقیاس ایده‌های خودکشی بک^۳ (BSSI): این مقیاس (بک، ۱۹۹۹) دارای ۱۹ پرسش است که برای آشکارسازی، سنجش نگرش و برنامه‌ریزی برای اقدام به خودکشی و عوامل تشکیل‌دهنده آن مانند آرزوی مرگ، تمایل به خودکشی فعال و غیرفعال، مدت و فراوانی افکار خودکشی، میزان کنترل خود، عوامل بازدارنده و آمادگی فرد برای اقدام به خودکشی ساخته شده است. پرسش‌ها دارای سه گزینه «هیچ»، «تا اندازه‌ای» و «زیاد» هستند. در این پرسش‌نامه پنج پرسش غربالگری نیز گنجانیده شده در صورتی که پاسخ‌گو به پرسش پنج، پاسخ مثبت (۱ یا ۲) بدهد، لازم است که ۱۴ پرسش باقی‌مانده را پاسخ دهد. در غیر این صورت نیازی به ادامه پاسخ‌گویی نیست. انیسی، آشتیانی، سلیمی و احمدی‌نوده (۱۳۸۴) روی ۱۰۰ سرباز ضریب همسانی درونی

- 1- Reasons For Living Inventory
- 2- Frankle
- 3- Beck Scale for Suicide Ideation
- 4- Oxford Happiness Inventory
- 5- Argyle
- 6- Martin
- 7- Crosland
- 8- Beck Depression Inventory

نشان دادند که ارزش‌های ویژه چهار عامل بزرگتر از یک است، و درصد پوشش واریانس مشترک بین متغیرها برای این چهار عامل بر روی هم ۵۳/۷ درصد کل واریانس متغیرها را تبیین می‌کند (جدول ۱).

از نمودار اسکری نیز که در شکل ۱ دیده می‌شود، می‌توان دریافت که سهم عامل یکم و دوم در واریانس کل متغیرها چشم‌گیر و با سهم بقیه عامل‌ها متفاوت است. افزون بر این، از عامل دوم به بعد نیز شیب نمودار برش یافته و تقریباً هموار می‌شود.

جدول ۱- مقادیر ارزش ویژه، درصد واریانس و درصد ترکیبی تراکمی عوامل چهارگانه

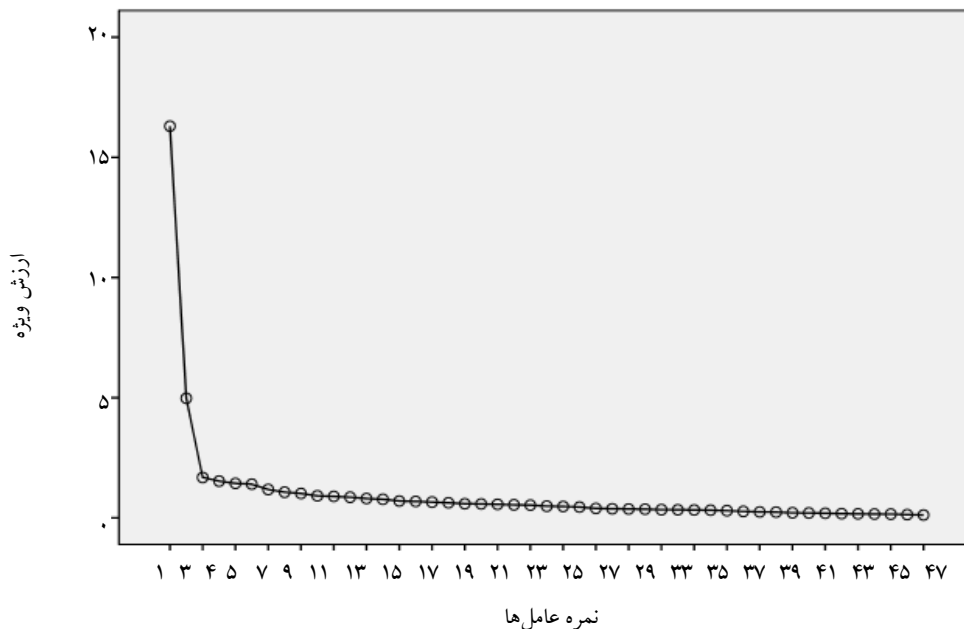
عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد ترکیبی
۱	۱۶/۶۳۷	۳۸/۶۹۱	۳۴/۷۷۸
۲	۳/۵۲۷	۸/۲۰۲	۴۶/۸۹۲
۳	۱/۵۲۸	۳/۵۵۳	۵۰/۴۴۶
۴	۱/۳۹۰	۳/۲۳۳	۵۳/۶۷۹

داد. برای اجرای روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و اثبات این نکته که ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست، آزمون کرویت بارلت^۱ به کار رفت که نتایج به دست آمده از نظر آماری معنی‌دار بود ($KMO=0/95, p<0/001$)^۲.

بنابراین، بر پایه هر دو ملاک می‌توان دریافت که اجرای تحلیل عاملی بر پایه ماتریس همبستگی به دست آمده در دو گروه مورد بررسی، تبیین‌پذیر است. برای تعیین این مطلب که ابزار سنجش مورد بررسی (مجموعه پرسش‌ها) از چند عامل اشباع شده، سه شاخص مورد توجه قرار گرفت:

۱- ارزش ویژه؛ ۲- نسبت واریانس تبیین شده توسط هر عامل؛ ۳- نمودار چرخش یافته ارزش‌های ویژه که اسکری^۳ نامیده می‌شود.

برای استخراج عامل‌های مناسب و هماهنگ با ساختار فرهنگی و اجتماعی گروه نمونه، چندین بار، تحلیل عاملی با راه‌حل‌های گوناگون شامل راه‌حل‌های ۲، ۳ و ۴ عاملی اجرا شد. در نهایت مشخص شد که راه‌حل چهارعاملی از کفایت بیشتری برخوردار است و این راه‌حل به کار برده شد. نتایج

شکل ۱- نمودار اسکری عامل‌های مقیاس دلایل زندگی

1- Bartlett Test of Sphericity
2- Kaiser-Meyer-Olkin
3- Scree

گونگون نشان داد که عامل‌های استخراج‌شده در هر سه روش تقریباً با یکدیگر برابر هستند. ولی یافته‌های به‌دست‌آمده از روش چرخش پروماکس که ساختار مناسب‌تر و نیز شمار پرسش‌های حذف‌شده کمتری داشت، برگزیده شد. ماتریس عاملی که بر اثر چرخش پروماکس پدید آمد در **جدول ۲** نمایش داده شده است. در این ماتریس، پرسش هفت که در چرخش عامل‌ها با هیچ‌یک از عوامل بار عاملی نداشت، حذف شد و در نهایت شمار پرسش‌ها به ۴۷ رسید.

نتیجه محاسبه میزان اشتراک هر پرسش نیز نشان داد که کمترین میزان اشتراک برابر با ۰/۱۷۷ و متعلق به پرسش ۳۶ (جرات رویارویی با زندگی را دارم)، بیشترین میزان اشتراک برابر با ۰/۷۸۶ و متعلق به پرسش ۲۴ (زندگی را دوست دارم) و هم‌چنین میزان اشتراک بیشتر پرسش‌ها بالاتر از ۰/۴ است. برای ساده‌سازی استخراج عامل‌ها و نام‌گذاری آنها از روش‌های چرخش متمایل (ابلیمن، واریماکس و پروماکس) بهره گرفته شد. نتایج چندین بار تحلیل عاملی به روش‌های

جدول ۲- ماتریس ساختار چهار عاملی پرسش‌نامه ۴۷ سؤالی دلایل زندگی

ردیف	پرسش	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم
۱	۲۴	۰/۸۱۴			
۲	۴۰	۰/۸۰۴			
۳	۲	۰/۷۹۹			
۴	۲۲	۰/۷۹۶			
۵	۴۵	۰/۷۸۳			
۶	۳۲	۰/۷۶۶			
۷	۸	۰/۷۴۶			
۸	۳۷	۰/۷۳۵			
۹	۴۴	۰/۷۳۲			
۱۰	۲۰	۰/۷۲۸			
۱۱	۴۲	۰/۷۱۷			
۱۲	۲۹	۰/۷۱۳			
۱۳	۴	۰/۷۱۳			
۱۴	۱۴	۰/۷۰۲			
۱۵	۱۲	۰/۶۷۷			
۱۶	۲۵	۰/۶۶۷			
۱۷	۱۹	۰/۶۶۰			
۱۸	۳۵	۰/۶۵۸			
۱۹	۱۳	۰/۶۵۲			
۲۰	۳	۰/۶۴۰			
۲۱	۳۹	۰/۶۳۵			
۲۲	۱	۰/۵۶۲			
۲۳	۱۷	۰/۵۴۶			
۲۴	۱۰	۰/۵۱۳			
۲۵	۳۰	۰/۴۷۹			
۲۶	۲۸	۰/۴۶۹			
۲۷	۱۶	۰/۳۹۸			
۲۸	۳۶	۰/۳۷۴			
۲۹	۴۸	۰/۵۵۷			
۳۰	۲۱	۰/۵۳۳			
۳۱	۴۷	۰/۵۱۸			
۳۲	۱۱	۰/۵۱۳			
۳۳	۳۱	۰/۴۳۹			
۳۴	۹	۰/۳۸۶			
۳۵	۲۶	۰/۷۱۰			
۳۶	۱۸	۰/۶۷۷			
۳۷	۳۳	۰/۶۴۷			
۳۸	۴۶	۰/۵۸۸			
۳۹	۶	۰/۵۶۶			
۴۰	۳۸	۰/۴۹۲			
۴۱	۱۵	۰/۴۹۱			
۴۲	۴۳	۰/۷۴۰			
۴۳	۵	۰/۷۱۱			
۴۴	۲۷	۰/۶۶۴			
۴۵	۲۳	۰/۶۴۹			
۴۶	۳۴	۰/۳۷۲			
۴۷	۴۱	۰/۳۶۰			

برای تأیید عامل‌های استخراج‌شده از مقیاس دلایل زندگی، مدل تحلیل عاملی تأییدی اجرا شد. ویژگی‌های به‌دست‌آمده از اجرای این روش شامل برآورد: ۱) آزمون خی دو (۲) نسبت خی دو به درجه آزادی (df/χ^2)، ۳) شاخص خوبی برازندگی^۱ (GFI)، ۴) شاخص خوبی برازندگی تعدیل‌یافته^۲ (AGFI)، ۵) شاخص برازندگی تطبیقی^۳ (CFI)، ۶) ریشه دوم واریانس خطای تقریب^۴ (RMSEA) و نمودار اندازه‌گیری LISREL برای راه‌حل چهار عاملی در جدول ۴ نشان داده شده است.

هم‌چنان که در جدول ۵ دیده می‌شود شاخص‌های برآورده‌شده نشان می‌دهند که مدل چهار عاملی پرسش‌نامه دلایل زندگی از برازش بهتری با داده‌ها برخوردار است. نمره χ^2 به‌دست‌آمده (۲۰۴۱/۳۴) از نظر آماری معنی‌دار نبود. شاخص‌های GFI و CFI نیز بسیار قابل ملاحظه بوده (بالاتر از ۰/۹۰) و نشان‌دهنده برازش مناسب داده‌ها است. ریشه دوم واریانس خطای تقریب نیز برابر ۰/۰۷۰ و حد بالای آن کمتر از ۰/۰۵ بود. شاخص روایی متقاطع مورد انتظار^۵ (ECVI) برابر با ۰/۶۵ و کمتر از مقدار این شاخص برای مدل اشباع شده (۰/۱۱) و هم‌سو با ملاکی است که هاگل (۲۰۰۳) ارائه کرده‌اند. روایی واگرا و روایی همگرایی پرسش‌نامه دلایل زندگی با مقیاس ایده‌های خودکشی بک (BSSI) و پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد (OHI) محاسبه شد (جدول ۵).

بنابر آن‌چه گفته شد، بر پایه نتایج تحلیل عاملی مواد پرسش‌نامه با اجرای روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی، شمار عامل‌هایی که بر پایه آنها ویژگی‌های نهایی تعیین گردید، چهار عامل بود. چون این پرسش‌نامه برای نخستین بار در جامعه ایرانی اجرا شده است، کمترین بار عاملی یعنی ۰/۳۵ (هومن، ۱۳۸۱) برای آن در نظر گرفته شد. ساختار ساده عامل‌ها به صورت مجموعه پرسش‌هایی که به صورت مشترک با یک عامل همبسته‌اند و تشکیل یک زیرمقیاس را می‌دهند به همراه ضریب اعتبار و خطای معیار اندازه‌گیری آنها در جدول ۳ نمایش داده شده است.

جدول ۳- ضرایب روایی مقادیر خطای معیار برای عامل‌های چهارگانه و کل پرسش‌نامه دلایل زندگی

عامل	شمار پرسش‌ها	روایی	خطای معیار اندازه‌گیری
یکم	۲۸	۰/۹۵	۳۳/۰۳
دوم	۸	۰/۸۰	۹/۲۹
سوم	۵	۰/۷۳	۵/۶۴
چهارم	۶	۰/۷۵	۶/۴۹
کل	۴۷	۰/۹۵	۱۲/۸۹

۲۴۴
244

جدول ۴- شاخص‌های برازندگی مدل تحلیل عاملی تأییدی عوامل چهارگانه پرسش‌نامه دلایل زندگی

راه حل	χ^2	df	df/χ^2	P	GFI	AGFI	CFI	RMSEA
چهار عاملی	۲۰۴۱/۳۴	۱۰۲۸	۱/۹۸۵	۰/۰۱۲	۰/۹۳	۰/۸۹	۰/۹۱	۰/۰۷۰

جدول ۵- ضرایب همبستگی بین نمره کل و عامل‌های دوگانه پرسش‌نامه دلایل زندگی با مقیاس ایده‌های خودکشی بک و پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد

دلایل زندگی	نمره کل	عامل یکم	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم
ایده‌های خودکشی بک	-۰/۴۸۹	-۰/۵۰۴	-۰/۰۶۷	-۰/۲۶۹	-۰/۳۵۵
شادکامی آکسفورد	۰/۶۸۴	۰/۶۹۸	۰/۱۹۷	۰/۴۵۷	۰/۶۹۹

- 1- Goodness of Fit Index
- 2- Adjusted Goodness of Fit Index
- 3- Comparative Fit Index
- 4- Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)
- 5- Expected Cross-Validation Index

مقیاس دلایل زندگی را که پیشتر توسط لینهان و همکاران (۱۹۸۳) ساخته شده بود، شناسایی نکرد. بر پایه یافته‌های این بررسی می‌توان گفت که برای جامعه کرمانشاه ساختار چهارعاملی برای مقیاس RFL، بهترین تحلیل عاملی برای این پرسش‌نامه خواهد بود. یافته‌های این پژوهش از ساختار شش عاملی که توسط لینهان و همکاران (همان‌جا) شناسایی شده بود حمایت نکرد.

پرسش‌های نخستین عامل، که بیشترین شمار پرسش‌ها (۲۸) را دارد، دو بعد دارند. بعد اول بیانگر دلایل مثبت درباره آینده و هم‌چنین عقایدی درباره توانایی مقابله با زندگی و مشکلات آن، چگونگی درگیر شدن با زندگی و ارزش خاص زندگی برای هر فرد است. این قسمت تا اندازه‌ای با عامل اول لینهان و همکاران (۱۹۸۳) یکسان است و بعد دوم، مسئولیت نسبت به خانواده است که با ساختار فرهنگی و تأکید بر بستر خانواده در کشورهای شرقی هم‌خوان است. عامل «ایده‌های زنده‌ماندن و مسئولیت نسبت به خانواده» در مقیاس اصلی با این نام وجود ندارد و پرسش‌های آن در عامل‌های دوم (مسئولیت نسبت به خانواده) و سوم (دل‌نگرانی مربوط به فرزندان) توزیع شده است. اما ساختار این عامل در پژوهش حاضر نشان‌دهنده عقاید بقاء و زنده ماندن و مسئولیت نسبت به خانواده، به عنوان یکی از ابعاد دلایل زندگی است.

عامل اول نشان می‌دهد که در جامعه ایرانی مهم‌ترین دلیل زندگی، باور به توانایی خود در رویارویی با مشکلات زندگی، خوش‌بینی نسبت به آینده و مسئولیت نسبت به خانواده و بستگان است. افزون بر این، بررسی محتوای گویه‌های این عامل نشان می‌دهد که ویژگی مهم و مشترک آنها خوش‌بینی در مؤلفه‌های دلایل زندگی است؛ به‌گونه‌ای که تقریباً در همه آنها نوعی امیدواری، که بیانگر مثبت‌بودن ابعاد دلایل زندگی است، دیده می‌شود.

ترس از خودکشی، عامل دوم را تشکیل می‌دهد. این عامل در مقیاس اصلی با اندکی تغییر، با همین عنوان (ترس از خودکشی) آمده است. به باور لینهان و همکاران (۱۹۸۳)، عثمان و همکاران (۱۹۹۶) زیرمقیاس ترس از خودکشی توانسته است به روشنی افراد اقدام‌کننده به خودکشی را از افرادی که تنها ایده‌های خودکشی داشته‌اند ولی هرگز آن را عملی نکرده‌اند، جدا کند.

مجموعه شش سؤالی عامل سوم (موضوعات اخلاقی) بیانگر ارزش‌ها و باورهای دینی و اخلاقی فرد در رابطه با پدیده خودکشی است.

برای برآورد روایی تفکیکی مقیاس دلایل زندگی، و میزان توانایی این مقیاس در جداسازی افراد عادی و افراد اقدام‌کننده به خودکشی از یکدیگر، به کمک آزمون t برای گروه‌های مستقل، میانگین نمره‌های دلایل زندگی دو گروه عادی و خودکشی با هم مقایسه شد. میانگین نمره‌های گروه اقدام‌کننده به خودکشی (۱۰۰/۲۱) نسبت به گروه عادی (۱۵۹/۶۴) کمتر بود. انحراف معیار نمره‌ها نیز در گروه عادی (۴۵/۶۵) بیشتر از گروه اقدام‌کننده به خودکشی (۳۱/۲۴) بود. افزون بر این، t به‌دست آمده (۳۱/۲۸) از لحاظ آماری در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنی‌دار بود. بدین ترتیب می‌توان پی برد که دلایل زندگی افراد عادی نسبت به افراد اقدام‌کننده به خودکشی بیشتر است. از این رو، می‌توان گفت که پرسش‌نامه دلایل زندگی می‌تواند افراد عادی را از افراد اقدام‌کننده به خودکشی تفکیک کند.

بحث

این پژوهش که با هدف بررسی پایایی و روایی مقیاس دلایل زندگی (لینهان و همکاران، ۱۹۸۳) انجام شد، نشان داد که الف) ضریب آلفای کرونباخ محاسبه‌شده برای ۴۸ پرسش به روش بازآزمایی پس از دو هفته در یک نمونه ۹۶ نفری از گروه نمونه اصلی، پایایی پرسش‌نامه را مطلوب نشان داد. ب) تحلیل عاملی مؤلفه‌های اصلی و چرخش پروماکس به استخراج چهار عامل منجر شد. پ) تحلیل عاملی تأییدی وجود چهار عامل اصلی مقیاس را تأیید کرد. ت) عوامل استخراج‌شده با پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد و مقیاس ایده‌های خودکشی بک همبستگی داشت و روایی همگرا و روایی واگرایی آزمون تأیید شد. ث) برخی از عوامل (ایده‌های زنده‌ماندن و مسئولیت نسبت به خانواده) با اندکی تغییر، در یافته‌های پژوهش حاضر نیز به‌دست آمدند.

گرچه در مقیاس اولیه دلایل زندگی، شش عامل گنجانیده شده بود، در پژوهش حاضر، چهار عامل به‌دست آمد (ایده‌های زنده‌ماندن و مسئولیت نسبت به خانواده، دل‌نگرانی مربوط به فرزندان، موضوعات اخلاقی، ترس از خودکشی). این امر نشان می‌دهد که عوامل به‌دست آمده از روایی کافی برخوردارند، و می‌توان به کمک آنها میزان دلایل زندگی و گرایش به خودکشی فرد را در موقعیت‌های خطرناک، مشخص کرد.

تفاوت اساسی نتایج پژوهش حاضر با مقیاس اولیه این بود که یافته‌های این بررسی به‌طور کامل ساختار شش‌عاملی

محتوای پرسش‌هایی که در عامل چهارم دسته‌بندی شده‌اند، نشان می‌دهد که در بررسی حاضر یکی دیگر از دلایل زندگی دل‌نگرانی مربوط به فرزندان است. عثمان و همکاران (۱۹۹۹) دل‌نگرانی مربوط به فرزندان را یکی از شش دلیل رایج زندگی در میان افراد دانسته و بر این باور بوده‌اند که اهمیت عامل دل‌نگرانی مربوط به فرزندان به‌طور معنی‌داری با اقدام به رفتارهای خودکشی قبلی یا داشتن افکار و رفتارهای خودکشی در حال حاضر، ارتباط دارد. بررسی‌ها نشان داده‌اند افرادی که هرگز به خودکشی فکر نکرده‌اند و افرادی که سابقه اقدام به خودکشی نداشته‌اند نمرات بالاتری در این مقیاس گرفته‌اند. هم‌چنین بین شمار فرزندان و نمره بالا در مقیاس دل‌نگرانی مربوط به فرزندان رابطه معنی‌دار و مثبت گزارش شده است (عثمان و همکاران، ۱۹۹۹).

یافته‌های این بررسی هم‌سو با یافته‌های لینهان و همکاران (۱۹۸۳)، عثمان و همکاران (۱۹۹۶) و ویستفیلد^۱، کاردین^۲ و دیتون^۳ (۱۹۹۲)، نشان دادند که در نظر گرفتن عامل ترس از طرد اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل دلایل زندگی نیازمند بررسی بیشتر است. ترس از طرد اجتماعی به‌عنوان یکی از عامل‌های دلایل زندگی برای جامعه کرمانشاه می‌تواند نشانگر این باشد که درون‌نگری در این مردم بیشتر از توجه آنان به بازخوردهای اجتماعی رفتارشان است. هر چند به‌دست آوردن نمره بالا در خرده‌مقیاس مسئولیت نسبت به خانواده می‌تواند نشانگر این باشد که اگر خانواده را به‌عنوان بخشی از جامعه در نظر بگیریم، آن‌گاه می‌توانیم بگوییم که ابعادی از ترس از طرد اجتماعی نیز در جامعه مورد نظر سنجیده شده است.

با در نظر گرفتن ساختار چهار عاملی پرسش‌نامه دلایل زندگی، یافته‌های این پژوهش بیان‌گر آن هستند که خرده‌مقیاس‌های دلایل زندگی می‌توانند بین گروه‌های خودکشی و غیرخودکشی تفاوت قایل شوند و آنها را از هم جدا کنند؛ تا آن‌جا که بیشتر افراد مورد بررسی در جامعه عادی شهر کرمانشاه در خرده‌مقیاس‌های دلایل زندگی به‌جز خرده‌مقیاس ترس از خودکشی به‌طور معنی‌داری نمرات بالایی به‌دست آوردند. افزون بر این مشخص شد موضوعات اخلاقی نیز می‌توانند در جداسازی این دو گروه از هم سودمند باشند.

هم‌خوان با یافته‌های لینهان و همکاران (۱۹۹۲)، عثمان و همکاران (۱۹۹۶) و ویستفیلد و همکاران (۱۹۹۲) دو گروه مورد بررسی در این پژوهش (خودکشی و غیر خودکشی) در خرده‌مقیاس ترس از خودکشی تفاوت معنی‌داری با یکدیگر نداشتند. اگرچه نبود تفاوت معنی‌دار بین دو گروه در این

خرده‌مقیاس هم‌خوان با پژوهش‌های پیشین است، گویای افزایش توان تحمل درد خودکشی در افراد است که یکی از سه بخش اصلی در شکل‌گیری رفتار خودکشی به‌شمار می‌رود. در پژوهش‌های آینده باید به این مسأله پرداخته شود که چگونه عامل ترس از خودکشی با تمایل به خودکشی در تعامل است.

به‌طور کلی، با آن‌که ساختار و محتوای عوامل استخراج‌شده از نسخه فارسی با نسخه اصلی پرسش‌نامه مذکور تفاوت دارد، شواهد نظری و تجربی موجود، ماهیت عوامل چهارگانه دلایل زندگی در جامعه ایرانی را، به‌عنوان زیربنای دلایل زندگی در چهارچوب مبانی نظری شناختی و معنی‌درمانی حمایت می‌کنند، به طوری که شواهد تجربی و پژوهشی نیز وجود این عوامل را به‌ویژه در میان افراد عادی تأیید می‌کنند و حمایت کافی را برای آنچه در چهارچوب این پرسش‌نامه، عوامل محافظت‌کننده از خودکشی نامیده شده است، فراهم می‌نمایند.

این بررسی نشان داد که افراد عادی در جامعه کرمانشاه بیشتر احتمال دارد که در زمینه باورهای نگهدارنده زندگی مانند عقاید بقاء و زنده ماندن، دل‌نگرانی مربوط به فرزندان، مسئولیت نسبت به خانواده و موضوعات اخلاقی که به‌عنوان دلایل زنده ماندن عمل می‌کنند، نسبت به افراد خودکشی‌کننده نمرات بالاتری بگیرند.

به‌طور کلی این بررسی روایی و پایایی پرسش‌نامه دلایل زندگی در جامعه کرمانشاه را تأیید نمود. اگرچه شش عامل از این تحقیق به‌دست نیامد، چهار عامل مشخص‌شده در این پژوهش می‌توانند تعیین‌کننده پنج عامل از شش عامل اصلی پرسش‌نامه اولیه باشند. به‌طور کلی، یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده آن است که عوامل محافظت‌کننده مطرح‌شده در پرسش‌نامه دلایل زندگی برای جامعه ایرانی، مانند بررسی عوامل خطر خودکشی، دارای پایایی و روایی مناسب بودند. طبق پیش‌بینی‌های نظریه پردازان شناختی، یافته‌های این پژوهش به‌خوبی نشان داد احتمال اقدام به خودکشی در گروهی که دارای دلایل زندگی (که به‌عنوان طرحواره‌های شناختی نگهدارنده زندگی عمل می‌کنند) کمتر و ضعیف‌تری هستند، بیشتر از بقیه است.

با وجود این، بررسی حاضر نشان داد که زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی رابطه بسیار نیرومندی با ساختار دلایل زندگی دارند. به طوری که نه تنها در نشانگرهای مربوط به معنای زندگی تفاوت‌های چشم‌گیری پدید می‌آورند، بلکه بر

1- Westefeld
3- Deaton

2- Cardin

- Choy, L., & Young, K. (2007). *Exploring the cultural validity of reasons for Living Inventory with Asian American college students*. Beijing DC: Asian Psychological Association.
- Gutierrez, P. M., Osman, A., Kopper, B., & Barrios, F. X. (2000). Why young people do not kill themselves: The Reasons For Living Inventory For Adolescents. *Journal of Clinical Child Psychology*, 47, 403-413.
- Hagell, P. (2003). International use of health status questionnaire in Parkinson's disease: Translation is not enough. *Parkinson and Related Disorder*, 10, 89-92.
- Linehan, M. M., Goodstein, J. L., Nielsen, S. L., & Chiles, J. A. (1983). Reasons for staying alive when you're thinking of killing yourself: The reasons for living inventory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 276-286.
- Muehlenkamp, J. J., Gutierrez, P. M., Osman, A., & Barrios, F. X. (2005). Validation of the Positive and Negative Suicide Ideation (PANI) Inventory in diverse sample of young adults. *Journal of Clinical Psychology*, 61, 431-445.
- Naira, A., Range, J., Gouging, & Wenzel, R. (2001). Psychometric evaluation of the reasons for Living Inventory. *Psychological Assessment*, 5, 154-158.
- Osman, A., Beverly, A., Kopper, A., & Kearney, F. X. (2000). Way young people do not kill themselves: The Reasons for Living Inventory for Adolescents (RFL-A): Development and psychometric properties. *Journal of Clinical Child Psychology*, 54, 177-187.
- Osman, A., Downs, W. R., Kopper, B. A., Barrios, F. X., Baker, M. T., Osman, J. R., Besett, T. M., & Linehan, M. M. (1998). The Reasons for Living Inventory for Adolescents (RFL-A): Development and psychometric properties. *Journal of Clinical Psychology*, 54, 1063-1078.
- Osman, A., Kopper, B. A., Linehan, M. M., Barrios, F. X., Gutierrez, P. M., & Bagge, C. L. (1999). Validation of the adult suicidal ideation questionnaire and reasons for living inventory in an adult psychiatric inpatient sample. *Psychological Assessment*, 11(2), 115-123.
- Range, M. L., & Knott, E. C. (1997). Twenty suicide assessment instruments evaluation and recommendations. Department of Psychology, University of Southern MCCPI.
- Westefeld, J. S., Cardin, D., & Deaton, W. L. (1992). Development of the College Student Reasons for Living Inventory. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 22, 442-452.

ساختار و محتوای این دلایل زندگی نیز تأثیر می‌گذارند. زیرا افزون بر این که برخی از پرسش‌های مقیاس اصلی در پژوهش حاضر به دلیل نداشتن توان تشخیص و نیز ویژگی‌های آماری مناسب برای تحلیل، حذف شدند، عوامل شکل‌دهنده مقیاس نیز با عوامل به‌دست‌آمده در بررسی حاضر تفاوت‌های کلی دارد. این تفاوت‌ها و ناهم‌خوانی‌ها انجام بررسی‌های بیشتر را در این زمینه ضروری می‌سازند.

این پژوهش نشان داد که بین دو جنس از لحاظ میزان و شدت و ضعف دلایل زندگی تفاوت وجود دارد. نمرات زنان به‌طور معنی‌داری بالاتر از نمرات مردان بود، این یافته با یافته‌های چوی (۲۰۰۷) همسو است.

اگر چه این بررسی روایی و پایایی پرسش‌نامه دلایل زندگی را مطلوب نشان داد تعمیم یافته‌ها باید با احتیاط انجام شود؛ به‌ویژه این که، حمایت کافی برای شناسایی ساختار شش عاملی RFL به‌دست نیامد. پیشنهاد می‌شود در بررسی‌های آینده، بر روایی و پایایی ساختار عاملی RFL در بین گروه‌های قومی و نژادی تأکید شود.

[بنا به اظهار نویسنده مسئول مقاله، حمایت مالی از پژوهش و تعارض منافع وجود نداشته است.]

منابع

- انیسی، جعفر؛ فتحی آشتیانی، علی؛ سلیمی، سیدحسین؛ احمدی‌نوده، خدابخش (۱۳۸۴). ارزیابی اعتبار و روایی مقیاس افکار خودکشی بک (BSSI) در سربازان. *مجله طب نظامی*، سال هفتم، شماره ۱، مسلسل ۲۳، ۳۳-۳۷.
- سازمان بهزیستی کشور (۱۳۸۵). *طرح پیش‌گیری از خودکشی*. تهران: انتشارات معاونت امور فرهنگی و پیش‌گیری سازمان بهزیستی کشور
- علی‌پور، احمد؛ نوربالا، احمد علی (۱۳۷۸). بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسشنامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه تهران. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، سال پنجم، شماره های ۱ و ۲، ۶۴-۵۵.
- محمدخانی، پروانه (۱۳۸۴). *راهنمای ارزیابی، تشخیص و درمان افکار و رفتار انتحاری کودکان و بزرگسالان*. تهران: انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- هومن، حیدر علی؛ عسگری، علی (۱۳۸۱). *تحلیل داده‌های چند متغییری در پژوهش رفتاری*. تهران: انتشارات رسا.
- Argyle, M., Martin, M., R., & Crossland, J. (1989). Happiness As a Function of Personality and Social Encounters. *Journal of Social Behavior and Personality*, 24(4), 309-320.
- Beck, A.T. & Steer, R.A. (1991). Manual for Beck scale for suicide ideation, *Psychological Corporation*, San Antonio, TX (1991).